

Az ellopott rendszerváltás

Kerégyártó István *A rendszerváltó* című regénye kétségkívül a kortárs magyar prózairodalom egyik fontos darabja, mely igen súlyos kérdésekre mutat rá, és noha vállaltan fikcionális, szépirodalmi mű, amelyben a szerepeltetett politikai pártok, politikusok és egyéb közéleti-politikai-gazdasági szereplők nyilván nem feleltethetők meg egy az egyben valós politikai formációknak vagy személyeknek, a társadalmi-politikai-gazdasági folyamatok, tendenciák regénybeli bemutatása mégis lenyűgözően pontos látteleletet adja a közelmúlt magyar történelmének, az elbliccelt-elmismásolt-elcsalt, csak részlegesen és felemás módon megvalósult rendszerváltásnak, az 1990-es évektől napjainkig kialakult hiányos, végtelenül korrupt és mára hanyatlásnak indult magyar demokráciának.

A történet főhőse Vidra Milán, egy a rendszerváltás idején fiatal jogász, aki az 1980-as évek és a jelen pillanatai, a 2010-es évek között volt többek között vidéki egyetemi adjunktus, az állampárt alacsony rangú funkcionáriusa, minisztériumi tisztviselő, helyettes államtitkár, különböző súlyú pozíciókat betöltő hivatalnok különböző állami szerveknél. Majd olyan kétes hírű, magánnyomozó-magánbiztonsági céget üzemeltető vállalkozó, aki leginkább egy adott politikai párt érdekeit kiszolgálva a különböző politikai szereplőket a birtokában levő kompromittáló információkkal zsarolja és veszi rá piszkos, ám sokszor a megzsarolt félnek is bizonyos szempontból előnyös politikai-gazdasági háttéralkuk megkötésére. Az elbeszélés nem lineárisan halad előre, hanem a tizenkilenc, akár önálló novellaként is olvasható fejezetben ide-oda ugrál az egyes, a rendszerváltás előtti és utáni idősíkok között, ám ezzel együtt is igen gördülékeny, logikus, jól felépített, követhető történetmozaikot kap az olvasó.

Vidra Milán, a rendszerváltásból és az utána kialakuló korrupt demokráciából profitáló, különböző pártokat kiszolgáló, cinikus, gátlástalan, hedonista, ugyanakkor mégis józan és a maga módján megfontolt szürke eminenciás körül zajlanak a regény eseményei. Központi karakterként szinte ő a regény egyetlen kidolgozott jelleme, ám az olvasónak mégsem marad hiányérzete, hiszen az ő nézőpontján keresztül mindent és mindenkit igen nagy részletességgel megismer. Vidra Milán jelleme a regény folyamán nem sokat változik, olyan ember, akinek valódi politikai elvei nincsenek, ahogyan ő fogalmaz, *legfeljebb életszemlélete, ha van*, ez az életszemlélet pedig leginkább azt jelenti, hogy az ember a lehető leghelyesebben akkor cselekszik, ha a saját pillanatnyi érdekeinek, vágyainak kielégítésén fáradozik. Az ő személyén keresztül pillanthatunk bele az 1990-es években kialakult új politikai és gazdasági elit szereplőinek mindennapjaiba, Kerékgyártó István remek prózaírói technikájának és igen súlyos ítéletének köszönhetően az olvasó számára az alapvetően ellenszenves, cinikus érdekember Vidra Milán a maga visszafogottságával egy nála is sokkalta gátlástalanabb emberekkel teli világban egészen szerethető, de legalábbis racionálisan megérthető

figurává válik. Megérhető, mert az anyagi javak megszerzéséért egyébiránt szinte minden mást felad, lemond a normális családi életről, szerelemről, gyermekvállalásról, de a jólét ellenére végtelenül magányos emberré válik. Az őt körülvevő politikai-gazdasági kalandorok többsége őt is csak használja a saját céljai elérése érdekében, barátai szükségszerűen nincsenek, legfeljebb pillanatnyi szövetségesei, akikben vajmi kevésbé bízhat meg.

Az olvasó eleinte azt feltételezheti, hogy a rendszerváltás idejének idealizmusa és reményei szépen lassan siklanak át a '90-es, a 2000-res, majd a 2010-es évek egyre fokozódó cinizmusába és romlottságába, azonban erről szó sincs – a cinizmus, az önzés, a pillanatnyi magánérdek közjő fölé helyezése már a rendszerváltás pillanata előtt is uralták a hatalom közelébe kerülő emberek cselekedeteit, és szinte csak ezek határozták meg a lezajló politikai folyamatokat. A megszálló szovjet-orosz hadsereg ugyan kivonult, Magyarország végre többé-kevésbé a maga ura lett, ám részben a volt kommunista politikai elit tagjaiból, részben az újonnan megjelenő, demokratikus pártok politikai szereplőiből kitermelt egy olyan új politikai elitet, amely 1990 és napjaink között szinte egy percet sem foglalkozott az ország problémáival, csupán a saját boldogulásának útját kereste, illetve igyekezett saját politikai, és vele gazdasági hatalmát minél több választási cikluson át megtartani, és persze a közös erőforrásokból minél többet tisztességtelen úton a magáévá tenni – azaz ellopni. *A rendszerváltó* lényegében nem más, mint ennek az ellopott ideálnak, a közjő magánérdekek oltárán történő feláldozásának, az ellopott rendszerváltásnak a krónikája.

Az igazsághoz persze az is hozzátartozik, hogy Kerékgyártó István (és regénye) a végletekig pesszimista. *A rendszerváltó* olvasása közben megismerhetünk egy végtelenül romlott, korrupt, hiányos és hanyatló kelet-európai, posztszovjet demokráciát, és annak nem kevésbé cinikus és gátlástalan, nihilista, csupán a saját pillanatnyi érdekeit szem előtt tartó politikai elitjét, miközben a regény sajnos azt is erősen sejteti mindenkori olvasójával, hogy ezek a politikusok bizony nem csalás és ármány révén jutottak a hatalmukhoz, hanem az adott ország népe,

választópolgárai termelték ki őket. A szovjetek ugyan kivonultak, de mi magunk a saját kicsinyességünk, önzésünk és korrupciós hajlamunk rabjai maradtunk egy olyan országban, ahol diktatúrát, ha van ilyen, már nem annyira az állami intézményrendszerben vagy egy megszálló külföldi hatalom jelenlétében, mint inkább a saját pszichénkben kell keresnünk. Hiszen az a nép, amely hagyja magát meglopni, kizsákmányolni és becsapni, nem annyira áldozata, mint inkább maga is tettevéstársa az adott politikai rendszernek.

A – talán kis írói túlzással – meglehetősen csúf véget érő Vidra Milán karakterét a regény végére különös módon sokkal inkább megértjük, mint elítéljük, hiszen a likvidálását feltehetőleg megrendelő, a cselekmény folyamán személyesen soha meg nem jelenő, de alacsonyabb rangú politikusok által mélyen tisztelt és félt, már-már mitikus, démoni figuraként ábrázolt regnáló magyar miniszterelnök, *a Főmérnök*, ahogyan a politikai szereplők és kormányközeli vállalkozók hívják a háta mögött, nála minden bizonnyal sokkal ördögibb, gátlástalanabb és nagyobb stílusú gazember, akin nemcsak néhány személy, de egy egész ország sorsa múlhat. A fikatív, néven sem nevezett magyar miniszterelnök figurája révén mindazonáltal a szerző nem is annyira rejtett szándéka az volt, hogy egy, a valóságnak legalább nagy vonalakban megfeleltethető kortárs magyar politikai környezetet ábrázoljon, melyben, ha az egyes személyeket nem is tudjuk és akarjuk feltétlenül beazonosítani, magát a politikai rendszert, amelyet huszonhét éve működtetnek, kétségkívül felismerjük. E regényesen is valós politikai környezetben pedig igazából nincsenek jók és rosszak, ez a dichotómia a politika világában teljesen értelmetlenné válik – talán csak rosszak és még rosszabbak vannak, de leginkább a saját érdekeiket néző emberek, akiktől a közjó fogalma teljes mértékben idegen, és akiket a saját környezetükben még *rossznak* sem érdemes titulálni, hiszen világukban a viszonyítás alapjául szolgáló *jó* nem is létezik. Kerékgyártó regénye súlyos írói látlelet. Látlelet egy ellopott rendszerváltásról, egy magát újra és újra meglopni hagyó, a politikától pedig lassan elidegenedő társadalomról, és annak e társadalom gyengeségeit a végletekig kihasználó politikai elitjéről. Az író persze

tudhatta jól, hogy azzal, ha megírja egy hanyatló kelet-európai demokrácia paradox módon egyszerre fiktív és valós közelmúltbeli történetét, önmagában még nem változtat meg semmit. Az olvasó ellenben, ha világossá válik a számára, hogyan is működik az őt körülvevő társadalom, talán még tehet azért, hogy a dolgok jobb irányba változzanak...

Kántás Balázs

Kerékgyártó István: A rendszerváltó. Kalligram, 2017